

ds. Oane Reitsma

tekst: Lucas 6, 17-26

(eerste lezing: Jeremia 17, 5-10)

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Wist u dat landschap invloed heeft op geloof? In het land waar mijn schoonfamilie woont, Korea, bestaan geen schapen. Als je daar over psalm 23 preekt, moet je eerst uitleggen wat schapen zijn, hoe die zich gedragen en wat een herder is, die ze bijeenhoudt. Precies zo moet je in Nederland psalm 121 altijd eerst uitleggen: 'ik sla mijn ogen op naar de bergen'. In Friesland, waar ik opgroeide, hadden we terpen, maar de hoogste was 8 meter boven NAP. Bergen zijn altijd de plekken waar God en mensen elkaar ontmoeten. In katholieke landen vind je vaak kapelletjes hoog in de bergen en in Aziatische landen bevinden boeddhistische tempels zich altijd hoog in de bergen. Een berg is niet alleen iets groots en onveranderlijks – en daarmee beeld van God – het draagt ook het mysterie in zich van (de ontmoeting met) het hogere.

Godfried Bomans legde ooit al het verband tussen het vlakke Nederlandse landschap en de zo Nederlandse weerstand tegen hiërarchie. We zeggen liever 'je' en 'jij' dan 'u'. En Nederland is zo seculier-democratisch geworden, dat we maar moeilijk iets willen aannemen van een autoriteit. Wij hebben niks met 'hoog' en 'laag'. We kennen het niet.

Hoe mooi dan dat het evangelieverhaal van vandaag bij Mattheüs de Bergrede heet – immers: Mozes kreeg de wet van God op de berg Sinaï, en Jezus radicaliseert die wet, in zijn Bergrede – maar bij Lucas expliciet plaatsvindt in een vlakte! Alsof Lucas het begrijpelijk voor ons Nederlanders wilde maken! Jezus spreekt niet met autoriteit 'van boven', maar komt dichtbij!

– Overigens, ten overvloede, betekent dat niet zozeer dat de evangeliën elkaar tegenspreken, maar zij leggen verschillende accenten. Lucas schrijft namelijk duidelijk voor een breder publiek dan Mattheüs, die zich vooral op christenen-uit-de-joden richtte. Dus hij vertelt hetzelfde verhaal anders.

'Zalig zijn de armen 'van geest'' – zijn we bij Mattheüs gewend. En dan vraag je je altijd af wie dat zijn. Zijn dat de simpele zielen? De mensen die het niet zo goed begrijpen? De mensen met te weinig verstand? Of met te weinig Heilige Geest? De Nieuwe Bijbelvertaling heeft er heel fraai van gemaakt: 'de nederigen van hart'.

Ook hier legt Lucas duidelijk een ander accent dan Mattheüs: 'Zalig de armen (punt)'. Het heeft alles te maken met de duidelijke morele boodschap die Lucas wil uitdragen. Het is ethiek. Het gaat hem ook letterlijk om de armen en om een waarschuwing aan de rijken. Het sterkt mij in mijn gedachte dat die grote 'aria' het Magnificat – de lofzang van Maria, aan het begin van het evangelie van Lucas – de grondtoon blijft van dit hele Evangelie. Daar wordt de toon gezet die door het hele evangelie blijft doorklinken: "[H]ij drijft uiteen wie zich verheven wanen, heersers stoot Hij van hun troon, en wie gering is geeft hij aanzien".

Wat hier klinkt, is wat mij betreft niet alleen de boodschap dat de laatsten de eersten zullen zijn en omgekeerd. Daar zit de wat goedkope troost in van 'stil maar, wacht maar: ooit, in de eeuwigheid wordt jou ook recht gedaan'. Nee, ik denk dat Lucas letterlijk een appèl doet op de rijken van zijn tijd, om een andere basishouding in het leven aan te nemen. Namelijk: wees je bewust van je medemens die het minder heeft, ja, die het regelrecht moeilijk heeft, en pas je gedrag daarop aan.

Wie zijn nu die armen? Ik denk dat het antwoord daarop heel simpel is. De armen zijn de mensen die tekortkomen. Die niet tot hun recht komen, omdat er iets ontbreekt. Ja, dat kan iets materieels zijn – en wellicht is dat hier ook zo bedoeld, want in die tijd was er nog geen verzorgingsstaat en als je één keer op een achterstand kwam, dat kwam je nooit meer in de voorhoede. Voor hen, heel specifiek en concreet, kwam Jezus.

En Hij hielp hen, Hij accepteerde hen, Hij genas hen – want ja, aan die onderkant van de maatschappij loop je ook het makkelijkst ziekten op; of omgekeerd, als je ziek bent, beland je automatisch onderaan. Toen.

Maar is dat zoveel anders? Kent niet iedere tijd de mensen die niet tot hun recht komen? De mensen die op eigen kracht niet mee kunnen komen met de gigantische snelheid van de maatschappij. Die, eenmaal op achterstand, nooit meer kunnen bijlopen? En dan zijn deze zaligsprekingen niet een doekje voor het bloeden – stil maar, wacht maar – maar een glasheldere verkondiging van een andere werkelijkheid die Jezus predikt. Het is misschien wel de mooiste preek van Jezus die we kennen. Luister nog maar eens mee: “Gelukkig jullie die arm zijn, want van jullie is het Koninkrijk van God. Gelukkig jullie die honger hebben, want je zult verzadigd worden. Gelukkig wie nu huilt, want je zult lachen.” Weet dat jullie gezien zijn. Misschien niet door de machthebbers in deze wereld. Wel door God. Weet dat jullie geaccepteerd zijn. Weet dat jullie situatie niet altijd zo zal blijven als die nu is.

Via de App werd mijn aandacht van de week gevraagd voor ouders wier doodgeboren kinderen nu ook geregistreerd kunnen worden in de Gemeentelijke Basisadministratie. Wij zullen hen op verzoek straks ook graag gedenken in onze gebeden. Dat is voor mij zo’n voorbeeld dat dingen tot hun recht komen. In het verleden was dat niet. Ik weet dat mijn eigen grootmoeder na mijn vader drie doodgeboren kinderen heeft gehad. Dat was in de jaren-’30 van de vorige eeuw – toen kenden ze niet de medische oorzaak ervan. Zij hadden niet eens ingeschreven kunnen worden in de Basisregistratie Personen, want zij hebben nooit namen gekregen. Laat staan een grafsteentje. Het enige bewijs van hun bestaan is een aantekening in het trouwboekje ‘levenloos geboren kind van het mannelijk/vrouwelijk geslacht’. En de derde staat nergens genoemd. Het heeft haar ergens nooit losgelaten.

Zij heeft deze ontwikkeling niet meer kunnen meemaken – ze is al bijna 29 jaar overleden. Op een andere manier heeft zij nog een soort ‘genoegdoening’ ervaren – van nabij maakte ze op hogere leeftijd de geboorte van vier kleinkinderen mee, waarvan ze misschien nooit gedacht had dat die nog zouden komen, maar dit voorbeeld terzijde. Dat die registratie, erkenning, nu dan mogelijk wordt voor de gezinnen die het nu betreft, zien we daarin iets van die werkelijkheid waar Jezus het over heeft? Namelijk, dat er (letterlijk) recht gedaan wordt aan rechtelozen, dat er hoop is voor de misdeelden?

Jezus richt zich in zijn rede apart tot de rijken. Na de gelukkigsprekingen aan de armen en hongerigen, de huilenden, keert hij zich tot de rijken, als ware het een andere categorie. De toon verandert ineens. “Wee jullie! Jullie hebben je deel al gehad. Wee jullie die nu verzadigd zijn, want jullie zullen hongeren. En wee jullie die nu lachen, want jullie zullen treuren en huilen.” Mogen wij dan het goede niet genieten? Ik denk dat we dit niet in een soort dogmatisch zwart-wit moeten doortrekken waarbij als wij het goed hebben, wij voortdurend schuldbewust door het leven moeten gaan. Ik denk wel dat hier een sterk appèl wordt gedaan op ieders levenshouding. Namelijk dat er balans is. ‘Jullie hebben je deel al gehad; en zij krijgen hun deel nog’ wijst op de idee van een eerlijke balans. Dat wij niet nu moeten opgebruiken op deze aarde wat komende generaties nog nodig hebben. Dat wij niet in de eerste wereld leven ten koste van de derde wereld. Dat wij niet alleen maar in eigenbelang denken, maar ook in dat van anderen in onze stad, in onze straat, in ons huis. Armen richt Hij op. Machthebbers stoot Hij van de troon – wie hun macht misbruiken, wie zichzelf teveel toeëigenen ten koste van anderen.

Ja, Jezus staat daar te preken in die vlakte. Hij komt verdacht dichtbij. Maar het was zó inspirerend: “de hele menigte probeerde Hem aan te raken (dat kon immers, want Hij stond niet hoog, onaantastbaar op een berg!, maar menselijk in hun midden!), want er ging een kracht van Hem uit die allen genas.”

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

lied 1001

Deze preek is gepubliceerd op <http://pgenschede.nl/preken>

Gelieve deze preek alleen voor persoonlijk gebruik aan te wenden, en niet zonder overleg met de auteur voor verdere publicatie of verkondigingsdoeleinden te gebruiken.